

การพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน:
กรณีศึกษาบ้านกุดโง้ง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
Developing Cultural Tourism Village by Participation of Community:
Case Study of Ban Kut Ngong Muang District, Chaiyaphum Province

สุนทร ปัญญาพงษ์, อัญชลี ชัยศรี, ศันสนีย์ แอมประชา,
Suntorn Panyapong, Anchali Chaisri, Sansani Ampracha
พนารัตน์ เดชกุลทอง, กรรณวิทย์ ช่วยอุปการ
Phanarat Dechkultong, Kranwit Cheuupakar
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
Rajabhat Chaibhum University
E-mail: soonpan_cprou@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านกุดโง้ง 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการสภาพแวดล้อมชุมชนในการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมผสาน ประชากรที่ทำการศึกษาคือชาวบ้านกุดโง้ง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ การวิจัยเชิงปริมาณกลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือตัวแทนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวชมใบเสมที่บ้านกุดโง้ง จำนวน 380 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพกลุ่มตัวอย่างคือบุคคลสำคัญของชุมชน (Key informant) ได้แก่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มชาวบ้าน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านกุดโง้งมีความอุดมสมบูรณ์ ภายในหมู่บ้านมีจุดลักษณะเป็นเกาะคดโค้งมากจึงเรียกว่าบ้านกุดโง้ง สันนิษฐานว่าดินแดนแห่งนี้เป็นที่อยู่อาศัยของชนชาติลาวมาก่อน จากหลักฐานใบเสมาค้นพบว่ามีขนาดใหญ่มีอยู่เป็นจำนวนมากภายในหมู่บ้าน บ้านกุดโง้งเป็นหมู่บ้านที่ต่างจากหมู่บ้านอื่น ๆ เนื่องจากมีลำห้วยล้อมรอบหมู่บ้าน ในปี พ.ศ. 2442 ชาวบ้านอพยพจากบ้านผือ ตำบลกุดตุ้ม อำเภอเมืองชัยภูมิ มาตั้งถิ่นฐานจนเจริญรุ่งเรืองมาถึงปัจจุบัน ส่วนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน พบว่า จุดเด่นของ

หมู่บ้านคือมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีวัฒนธรรมสืบทอดกันมานาน มีใบเสมาหิน ศิลปะสมัยทวารวดีเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นหมู่บ้านต้นแบบ จุดอ่อนของหมู่บ้านคือมีรายได้ น้อยและมีค่านิยมการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย โอกาสของชุมชนคือ นโยบายรัฐส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ส่วนอุปสรรคคือขาดแคลนงบประมาณและหน่วยงานให้การสนับสนุนการพัฒนาหมู่บ้าน

2. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการสภาพแวดล้อมชุมชนในการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านกุดโง้ง พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านอรรถาธิบายประวัติของชุมชนในชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.38$) รองลงมาคือ ด้านสวัสดิการและความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.06$) ด้านการนำเที่ยวและความน่าสนใจของชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.76$) ด้านสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.68$) ด้านการเดินทางมาท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.55$) และด้านร้านอาหาร-เครื่องดื่มและของที่ระลึก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.39$)

3. ส่วนแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า ควรจัดหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เกิดความพร้อมมากขึ้น ได้แก่ พื้นที่จำหน่ายสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ในชุมชน พัฒนาอาคารสถานที่ให้เหมาะสม การจัดพื้นที่แหล่งเรียนรู้และศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เพิ่มเส้นทางท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางน้ำ การพัฒนาคนในชุมชนให้มีศักยภาพและมีความพร้อมสำหรับบริการนักท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

This research has the following objectives: 1) to study overall condition and analyze natural environment of Kut Ngong cultural village tourism 2) to study tourist satisfaction toward environmental management in development of the cultural village tourism 3) to explore practical approach in development of cultural village tourism with community participation. This research applied a mixed-method approach. The research population was the locals of Kut Ngong village, Muang district, Chaiyaphum province. On the part of quantitative approach, the samples used were 380 representatives of tourists who visited boundary stones at Kut Ngong village and were selected through accidental sampling technique. To gather quantitative data, tourist satisfaction was measured using questionnaire and the data were statistically analyzed with

descriptive statistics including the percentage, the mean and the standard deviation. With regard to qualitative approach, the data were collected from in depth interview with key informants who were significant figures of the communities including community leaders, local intellectuals, advisory committees, committees of the villages, groups of villagers.

The findings could be summarized as follows:

1. Revealed that Kut Ngong village possessed abundant natural resources and the name Kut Ngong was derived from its natural structure of tightly curving meander bends within the village. Based on empirical evidences of a number of boundary stones, it was hypothesized that this area was once occupied by Laos people. Kut Ngong village differed from other villages because it was surrounded by flowing stream of water; also it was located on plain land which was suitable for agriculture. In terms of history, a group of people from Ban Pue village, Kut Tum sub-district, Muang Chaiyaphum district immigrated into the area in 2442 B.E. and prosperously developed the land. The analysis on the village's environmental condition indicated that the strengths of the village involved abundant natural resources, enduring culture, and the boundary stones of Tawaraeadee era which were vital to the community. On the other hand, the weaknesses of the village included unemployment of the locals after harvesting season, value on extravagant lifestyle, and non-participation in strong occupational group. The improving prospect for the community was to become a cultural village model for sustainable development; however, scarcity of budget and shortage of supporting agencies were the obstacles for the village's development.

2. The study on tourist satisfaction toward environmental management in development of Kut Ngong cultural village tourism revealed that tourist satisfaction on hospitality of the villagers was not only at high level ($\bar{x} = 4.38$) but also received highest mean score. Other aspects of tourist satisfaction which were also at high level included welfare and safety ($\bar{x} = 4.06$), tour guide and attractiveness of the community ($\bar{x} = 3.76$) and infrastructure and supporting facilities ($\bar{x} = 3.68$). However, tourist satisfaction on excursion ($\bar{x} = 3.55$) and restaurant and souvenir shop ($\bar{x} = 3.39$) were at medium level.

3. A practical approach toward development of cultural village tourism is to enhance the village's readiness by allocating store area for local products, properly renovating building construction, organizing space for learning sources and tourist service center and increasing more land and water tourism routes as well as the locals' potential and readiness to provide services to the tourists.

Keywords: Developing Cultural Tourism Village, Participation of Community

1. บทนำ

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ได้กล่าวถึงข้อมูลขององค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: WTO) ซึ่งได้คาดการณ์ทิศทางการเติบโตของการท่องเที่ยวโลกในระยะยาวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545-2563 ว่า จะมีการเติบโตของนักท่องเที่ยวทั่วโลกเฉลี่ยประมาณร้อยละ 4.1 ต่อปี โดยในปี พ.ศ. 2553 จะมีนักท่องเที่ยวทั่วโลกจำนวน 1 พันล้านคน และในปี พ.ศ. 2563 จะมีจำนวน 1.6 พันล้านคน นอกจากนี้ ในส่วนของสถานการณ์ท่องเที่ยวโลกในระดับภูมิภาค มีการคาดการณ์อีกด้วยว่า การท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก จะเลื่อนจากอันดับ 3 ในปีปัจจุบัน (ซึ่งรองจากยุโรปและสหรัฐอเมริกา) มาอยู่ในอันดับ 2 ของโลกในปี พ.ศ. 2563 โดยอัตราการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้เฉลี่ยร้อยละ 6.8 ต่อปี และจะมีนักท่องเที่ยว 388 ล้านคนในปี พ.ศ. 2563 โดยทั้งนี้ World Travel & Tourism Council (WTTC) คาดการณ์ว่าในช่วงปี พ.ศ. 2543-2553 จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติของไทยจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.5 ต่อปี (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2544)

จะเห็นได้ว่าในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง เป็นผลให้เกิดรายได้หมุนเวียนเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ดังนั้น การท่องเที่ยวจึงเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม แต่ในขณะเดียวกันผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทำให้สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปในแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมลง การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการด้านการท่องเที่ยวจะช่วยให้ประชาชนท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวซึ่งจะเป็นการส่งเสริมเรื่องการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ และวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้สามารถคงอยู่ได้อย่างสมบูรณ์ เพื่อใช้เป็นทรัพยากรพื้นฐานของการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ

การพัฒนาการท่องเที่ยวจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากคนชุมชน เพราะหากไม่ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ เนื่องจากทุกคนมีส่วนในการสร้างวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจขึ้นมา คนในชุมชนย่อมมีความรู้ความเข้าใจทั้ง

มิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนได้ดีกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบุคคลภายนอก สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความเป็นไปได้อีก และสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนได้ดีกว่า สามารถประสานงานและดึงกลุ่มคนที่เหมาะสมเข้ามาทำงานได้ดีกว่า ดังนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน จะช่วยแก้ปัญหาการเข้ามาหาผลประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น ชุมชนได้มีส่วนในการวางแผนการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวในทุกขั้นตอน ตั้งแต่กำหนดทิศทางรูปแบบและกิจกรรมในการพัฒนาเป็นหมู่บ้านเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ทั้งนี้เพื่อให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตที่เป็นอยู่จริง รวมทั้งไม่ทำลายวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชนอีกด้วย

จังหวัดชัยภูมิ เป็นจังหวัดในเขตพื้นที่ภาคอีสานที่มีความสำคัญของประเทศไทย เพราะมีแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานและโบราณวัตถุ ศาสนสถานต่าง ๆ มากมาย ยกตัวอย่างเช่น ใบเสมาบ้านกุดโง้ง พระธาตุหนองสามหมื่น ปราสาทภู ศาลาพันห้อง รวมจำนวนทั้งสิ้นกว่า 56 แห่ง ซึ่งเป็นแหล่งศิลปวัฒนธรรมที่ดึงดูดที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ รวมทั้งมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติสำคัญมากมาย ได้แก่ เขื่อนลำปะทาว อุทยานแห่งชาติน้ำตกตาดโตน อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม อุทยานแห่งชาติไทรทอง อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา อุทยานแห่งชาติทุ่งกระมัง ทุ่งดอกเจียว น้ำตกผาเอียง อ่างเก็บน้ำห้วยลำปะทาว ผาเง็ก แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก และเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปีด้วย (สุนทร ปัญญาพงษ์, 2553)

สำหรับสถานการณ์ท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิเมื่อปี พ.ศ. 2547 มีจำนวนผู้มาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 17.54 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2546 มีผู้เยี่ยมเยือนรวมทั้งสิ้น 652,306 คน จำแนกเป็น นักท่องเที่ยว 304,239 คน และนักท่องเที่ยว 348,067 คน คิดเป็นร้อยละ 46.64 และร้อยละ 53.36 ตามลำดับ โดยคิดเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 651,643 คน และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ 663 คน คิดเป็นร้อยละ 99.90 และร้อยละ 0.10 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมในปี พ.ศ. 2547 จังหวัดชัยภูมิได้รับรายได้จากการท่องเที่ยวรวมเป็นเงินทั้งสิ้น 491.97 ล้านบาท (การท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ, 2547)

เมื่อพิจารณาจากแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากดังกล่าว คณะผู้วิจัยเห็นว่าจังหวัดชัยภูมิมีศักยภาพที่เพียงพอในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว สอดคล้องกับยุทธศาสตร์จังหวัดที่มีแผนการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะความสำคัญของการนำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างคุณค่าทางสังคมและการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจในชุมชน ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงพิจารณาเลือกบ้านกุดโง้งเป็นพื้นที่ศึกษาวิจัยเพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีประชาชนเข้าไปใช้บริการเป็นจำนวนมาก ขณะเดียวกันหมู่บ้านแห่งนี้มีใบเสมาหินทรายศิลปทวารวดีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-15 ที่พบเป็นจำนวนมากในบริเวณรอบ ๆ หมู่บ้านซึ่งได้ถูกนำมารวบรวมไว้ในอาคารอย่างเป็นระเบียบ ส่วนมากมีลักษณะเป็นแผ่นใหญ่ ด้านหน้าจำหลักลายและบางแผ่นมีจารึกอยู่ด้านหลังด้วย ลวดลายที่

ปรากฏเป็นเรื่องราวทางพุทธศาสนา เล่าเรื่องชาดกตอนต่าง ๆ หรือเป็นภาพรูปเคารพ เช่น ภาพพระโพธิสัตว์ประทับยืนบนดอกบัว ภาพพระพุทธเจ้าประทับนั่งบนบัลลังก์ใต้ต้นโพธิ์ นับเป็นกลุ่มใบเสมาที่สวยงามแห่งหนึ่งในอีสาน

การพบใบเสมาที่บ้านกุดโง้งพบกระจายอยู่ทั่วไปบริเวณรอบหมู่บ้าน แต่เดิมใบเสมาเหล่านี้จะจมอยู่ในดินมีเฉพาะส่วนยอดโผล่ขึ้นมาให้เห็นไม่เป็นที่สนใจของคนทั่วไป ยกเว้นใบเสมาภาพชาดกที่ไม่ได้ฝังจมดินเหมือนใบเสมาอื่นๆ แต่ปักอยู่กลางแจ้งที่ขอบเนินดินเตี้ยๆ ขนาดเล็ก 2 เนิน (ปัจจุบันบริเวณนี้เป็นพื้นที่ทำนา) อยู่ห่างจากหมู่บ้านไม่กี่กิโลเมตร เนินดินแรกพบว่าการปักใบเสมาเป็นรูปวงกลมล้อมรอบเนินดิน โดยปักเสมาเป็นคู่มืออยู่ 5 จุด ส่วนเนินดินที่ 2 ซึ่งอยู่ห่างจากเนินดินแรกไปทางตะวันตกเล็กน้อยมีลักษณะและทิศทางการปักเหมือนกับเนินดินแรก เนินดินทั้งสองนี้มีขนาดเล็กและไม่พบเศษอิฐหรือซากศาสนสถานในบริเวณดังกล่าวเลย จึงสันนิษฐานว่าใบเสมาภาพชาดกที่ปักอยู่รอบเนินดินนี้คงใช้ปักเป็นเครื่องหมายแสดงถึงลานที่ศักดิ์สิทธิ์มากกว่าที่จะใช้เป็นเสมารอบอุโบสถ แต่ช่วงเวลาต่อมาอาจได้มีการใช้เสมานี้เป็นสิ่งที่เคารพนับถือในหมู่บ้านด้วย เพราะใบเสมาที่เป็นรูปพระพุทธเจ้านั่งแสดงธรรมที่พบกลางเนินดินแรกนั้น ได้มีร่องรอยของการปิดทองอันแสดงถึงการใช้เป็นที่กราบไหว้บูชาทำนองเดียวกับพระพุทธรูปใบเสมาที่ที่พบโดยทั่วไปเป็นแบบแผ่นหินมีทั้งแบบเรียบๆ ที่ไม่มีการสลักภาพใดๆ และแบบที่มีการแกะสลักลวดลายต่าง ๆ ประดับลงไปซึ่งมีหลายแบบ ใบเสมาที่พบเหล่านี้ส่วนหนึ่งชาวบ้านได้นำมาเก็บรวบรวมไว้ที่วัดศรีปทุมคงคา บ้านกุดโง้ง เนื่องจากมีผู้ลักลอบเข้ามาขุดแล้วนำออกไปขาย ต่อมาสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 9 ได้จัดสร้างอาคารถาวรเพื่อจัดแสดงและเก็บรักษาใบเสมาเหล่านี้ไว้ภายในบริเวณวัดศรีปทุมคงคาบ้านกุดโง้ง (วุฒิ ธงศักดิ์ และคณะ, 2558)

จากข้อมูลดังกล่าวทำให้เห็นว่า ปัจจุบันชาวบ้านกุดโง้งได้เล็งเห็นความสำคัญจากการที่นักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากใช้เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ และเรียนรู้จากโบราณสถานซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์และมรดกสำคัญของชาติ โดยชาวบ้านในชุมชนได้จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในวันสำคัญต่าง ๆ และมีการผลิตสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผลิตใช้เองในชุมชนออกมาวางขายให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งนับว่าเป็นการต่อยอดทุนทางสังคมและวัฒนธรรมให้เกิดคุณค่าทั้งทางสังคมและมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางวัฒนธรรมอันสมควรที่จะได้รับการพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนั้น หากชุมชนได้มีการวางแผนแนวทางการพัฒนาและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้ทั่วถึง นอกจากจะส่งเสริมการท่องเที่ยวแล้ว ยังช่วยให้ประชาชนในพื้นที่สร้างอาชีพและรายได้เพิ่มขึ้นอีกด้วย

ดังนั้น เพื่อรองรับการขยายตัวทางด้านการท่องเที่ยวอันเป็นการสร้างข้อได้เปรียบและเป็นปัจจัยในการดึงดูดนักท่องเที่ยว คณะผู้วิจัยจึงสนใจในประเด็นศึกษา “การพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาบ้านกุดโง้ง อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ” ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่รับได้จากผลการวิจัยไปปรับใช้ในการพัฒนาด้านการ

ท่องเที่ยวให้เติบโตมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมการสร้างงาน การเพิ่มรายได้ และส่งผลดีต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศ เมื่อพิจารณาสภาพความเป็นจริงของการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในอดีตที่ผ่านมา พบว่า ขาดการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพราะการที่นโยบายของรัฐมุ่งเน้นความเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจ ไม่ได้ให้ความสำคัญกับภาคสังคมที่เป็นคนคิดและตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ก่อให้เกิดความไม่มีประสิทธิภาพในการบริหารทรัพยากรต่าง ๆ เสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันประชาชนขาดความตระหนักในความเป็นเจ้าของ เกิดความหวาดระแวงและแสวงหาผลประโยชน์ให้ได้มากที่สุด ดังนั้น การที่จะพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ รัฐจำเป็นต้องกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นให้ประชาชนซึ่งก่อตั้งในรูปแบบของกลุ่มหรือองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมและมีจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของทรัพยากรในชุมชนเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนอย่างยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้จะช่วยให้ชุมชนได้มีโอกาสนำเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนในการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยผ่านกระบวนการศึกษาวิเคราะห์ทางสังคมศาสตร์ อันจะเป็นการเผยแพร่ให้หน่วยงานและสาธารณชนได้รับทราบ พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการวางแผนพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวในมิติทางวัฒนธรรมให้กับหน่วยงานภาครัฐต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านกุดโง้ง
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการสภาพแวดล้อมชุมชนในการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในอนาคต

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาบ้านกุดโง้ง อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ” คณะผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยไว้ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ทำการศึกษาค้นครั้งนี้คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านกุดโง้ง ตำบลบึงคล้า อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ การคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยไม่ทราบจำนวนประชากร ใช้สูตรการคำนวณของ บุญชม ศรีสะอาด, 2538) จำนวน 380 คน การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Convenience Sampling)

ทั้งนี้เพื่อจะได้นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์และนำมากำหนดเป็นแนวทางในพัฒนาการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

$$\text{สูตร } n = \frac{P(1-P)Z^2}{e^2}$$

กำหนดให้ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

P = สัดส่วนของประชากรที่ผู้วิจัยจะสุ่ม

Z = ระดับความมั่นใจที่ผู้วิจัยกำหนดไว้

Z มีค่าเท่ากับ 1.96% ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% (ระดับ .05)

E = สัดส่วนของความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้น

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่ทำการศึกษาคั้งนี้คือ ชาวบ้านกุดโง้ง อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทำการศึกษาคั้งนี้คือ บุคคลสำคัญของชุมชน (Key informant) เช่น ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการหมู่บ้าน และผู้นำกลุ่มชาวบ้าน เป็นต้น

4. สรุปผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปและวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านกุดโง้ง

เมื่อประมาณปีพุทธศักราช 2442 มีคนกลุ่มหนึ่งซึ่งมีพื้นเพอยู่ที่บ้านผือ ตำบลกุดตุ้ม อำเภอมืองมาก จึงเรียกว่าบ้านกุดโง้ง ได้มาทำไร่ทำนาทำสวนบริเวณบ้านกุดโง้งในปัจจุบันใกล้ ๆ หมู่บ้านมีกุดอยู่แห่งหนึ่งมีลักษณะคดโค้งมาก จึงเรียกว่าบ้านกุดโง้ง ตามลักษณะกุดที่พบมีต้นไม้ขึ้นเต็มไปหมด ไม่เหล่านั้นชาวบ้านเรียกทั่วไปว่า ต้นไคร้ นอกจากนี้ยังมีผักตบชวาและผักทิกินได้อีกหลายชนิดขึ้นบริเวณนั้น โดยมีประวัติของหมู่บ้าน ดังนี้ แรกเริ่มเดิมทีดินแดนเหล่านี้เคยเป็นที่อยู่อาศัยของชนชาติลาวมาก่อน เพราะมีหลักฐานหลายอย่างปรากฏให้เห็น คือ ใบเสมาหินขนาดใหญ่จำนวนมาก เศษอิฐ เศษกระเบื้องและคูคลองล้อมรอบหมู่บ้าน ซึ่งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานีนั้นเกิดสงครามอยู่หลายครั้ง จึงมีการกวาดต้อนผู้คนไปเป็นเชลยของตนเอง โดยเฉพาะคนในภาคอีสานที่พูดภาษาลาว เพราะว่าอยู่ในช่วงสร้างบ้านแปงเมือง จึงทำให้ชุมชนแห่งนี้กลายเป็นหมู่บ้านร้าง อพยพหนีภัยสงคราม ในสมัยต่อมาได้มีกลุ่มแรกอพยพมาอยู่ ได้แก่ นายจันทร์ นายหลอด นางเทศ นายตา นางอินทร์ นายหน่อ นางสี นายขุนลาด นางบุญมา ซึ่งมีพื้นเพเดิมอยู่บ้านผือ ตำบลกุดตุ้ม อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ ต่อมาจึงได้มีคนอพยพมาอยู่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากสภาพพื้นที่ มีความอุดมสมบูรณ์ ห้วยหนอง คลอง บึง บ้านกุดโง้งมีลักษณะเป็นเกาะ มีลำห้วยล้อมรอบด้านทิศเหนือ ทิศตะวันออก เป็นลำห้วยปะทาว ทิศใต้เป็นลำห้วยกรอก ทิศตะวันออกเป็นลำห้วยหลัว สภาพพื้นที่มีลักษณะราบลุ่ม เหมาะแก่การเพาะปลูก

ส่วนสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านกุดโง้ง ชุมชนได้วิเคราะห์สภาพแวดล้อมบริบทชุมชน โดยแบ่งเป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย

ก. ปัจจัยภายในชุมชน แบ่งออกเป็นจุดแข็งหรือจุดเด่น และจุดอ่อน ได้แก่

1. จุดแข็งหรือจุดเด่น ประกอบด้วย 1) มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ 2) มีวัฒนธรรมสืบทอดกันมานาน 3) มีใบเสมาศิลปะสมัยทวารวดีประจำหมู่บ้าน 4) มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเนื่องจากประชาชนในหมู่บ้านมีความรู้ มีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ 5) อยู่ใกล้แหล่งชุมชนที่เจริญ การคมนาคมที่สะดวก 6) มีความสามัคคีและเสียสละ 7) มีผู้นำที่มีความสามารถและมีประสบการณ์ในการพัฒนาหมู่บ้าน 8) มีผู้นำที่มีความสามารถและมีประสบการณ์ในการพัฒนาหมู่บ้าน 9) เป็นหมู่บ้านต้นแบบในการพัฒนาหมู่บ้านอย่างยั่งยืน

2. จุดอ่อน ประกอบด้วย 1) ประชาชนมีรายได้ไม่พอกำกับชีวิตประจำวัน 2) ประชาชนไม่มีการรวมกลุ่มในการประกอบอาชีพเสริมสร้างรายได้ 3) ค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันที่ผิด 4) การรวมกลุ่มอาชีพไม่เข้มแข็ง

ข. ปัจจัยภายนอกชุมชน แบ่งออกเป็นโอกาสและอุปสรรคหรือภัยคุกคาม ได้แก่

3. โอกาส ประกอบด้วย 1), 2) นโยบายของรัฐส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (3) ของบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานของทางราชการในการต่อยอดกลุ่มอาชีพ

4. ปัญหาหรืออุปสรรค ประกอบด้วย 1) ได้รับการจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอต่อการพัฒนาหมู่บ้าน 2) ประชาชนมีนิสัยฟุ่มเฟือย 3) เรียนแบบค่านิยมผิด ๆ

2. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการสภาพแวดล้อมชุมชนในการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แบ่งรายละเอียดข้อมูลสรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1) เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 50.90 รองลงมาคือเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 49.10

2) อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุระหว่าง 15-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.40 รองลงมาคืออายุระหว่าง 46-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.40 อายุระหว่าง 31-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.80 และน้อยที่สุดคืออายุระหว่าง 61-75 ปี คิดเป็นร้อยละ 13.20 ตามลำดับ

3) ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 39.60 รองลงมาคือจบการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 30.20 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 13.20 จบการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 11.30 และน้อยที่สุดคือจบการศึกษาระดับ อนุปริญญา/ อาชีวศึกษา คิดเป็นร้อยละ 5.70 ตามลำดับ

4) อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นนักเรียน/นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 35.80 รองลงมาคือประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 20.80 ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 18.90 ประกอบอาชีพแม่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 11.30 ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป/กรรมกร คิดเป็นร้อยละ 5.70 ประกอบอาชีพแม่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 5.70 และน้อยที่สุดคือประกอบอาชีพเกษียณอายุราชการ คิดเป็นร้อยละ 1.90 ตามลำดับ

5) ภูมิลำเนาของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในจังหวัดชัยภูมิ คิดเป็นร้อยละ 56.60 รองลงมาคืออาศัยอยู่ในจังหวัดขอนแก่น คิดเป็นร้อยละ 13.2 อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่คิดเป็นร้อยละ 7.50 อาศัยอยู่ในจังหวัดภูเก็ต คิดเป็นร้อยละ 5.7 อาศัยอยู่ในจังหวัดหนองบัวลำภู เพชรบุรีและจังหวัดนครราชสีมาในอัตราที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 3.8 และน้อยที่สุดคืออาศัยอยู่ในจังหวัดพังงา สมุทรปราการและประเทศกัมพูชาในอัตราที่เท่ากันคิดเป็นร้อยละ 1.90 ตามลำดับ

6) ประสบการณ์การเดินทางมาท่องเที่ยว ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ยังไม่เคยเดินทางมาเที่ยวที่หมู่บ้านวัฒนธรรมกุดโง้ง คิดเป็นร้อยละ 52.80 รองลงมาคือเคยเดินทางมาท่องเที่ยวที่หมู่บ้านวัฒนธรรมกุดโง้ง คิดเป็นร้อยละ 47.20

7) จำนวนวันที่ผู้ตอบแบบสอบถามใช้ในการเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้เวลาท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1-3 วัน คิดเป็นร้อยละ 86.8 รองลงมาคือใช้เวลาท่องเที่ยวมากกว่า 1 สัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 7.5 และน้อยที่สุดคือใช้เวลาท่องเที่ยวจำนวน 4-6 วัน คิดเป็นร้อยละ 5.70

8) แหล่งข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามรู้จักแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกุดโง้ง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลมาจากสำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ คิดเป็นร้อยละ 37.7 รองลงมาคือได้รับข้อมูลมาจากเพื่อนหรือญาติ คิดเป็นร้อยละ 32.1 และน้อยที่สุดคือได้รับข้อมูลจากบุคคลอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 30.20

9) ผู้ตอบแบบสอบถามเดินทางมาจากที่เที่ยวใดก่อนจะเดินทางมาท่องเที่ยวหมู่บ้านวัฒนธรรมกุดโง้ง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เดินทางมาจากอนุสาวรีย์เจ้าพ่อพระยาแล คิดเป็นร้อยละ 30.2 รองลงมาคือเดินทางมาจากน้ำตกตาดโตน คิดเป็นร้อยละ 24.5 เดินทางมาจากบ้าน คิดเป็นร้อยละ 18.9 เดินทางมาจากทุ่งดอกกระเจียว คิดเป็นร้อยละ 11.3 เดินทางมาจากมอหินขาวและปราสาทชัยภูมิ ในจำนวนที่เท่า ๆ กัน คิดเป็นร้อยละ 5.7 และน้อยที่สุดคือเดินทางมาจากเขื่อนลำปะทาว คิดเป็นร้อยละ 3.80 ตามลำดับ

10) การวางแผนจะไปเที่ยวที่ใดหลังจากเที่ยวหมู่บ้านวัฒนธรรมกุดโง้ง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่วางแผนจะไปเที่ยวที่อนุสาวรีย์เจ้าพ่อพระยาแล คิดเป็นร้อยละ 30.20 รองลงมาวางแผนเดินทางกลับบ้าน คิดเป็นร้อยละ 18.90 วางแผนเดินทางไปทุ่งดอกกระเจียว คิดเป็นร้อยละ 17.00 วางแผนเดินทางไปน้ำตกตาดโตน คิดเป็นร้อยละ 11.30

วางแผนเดินทางไปที่มอหินขาวคิดเป็นร้อยละ 9.40 วางแผนเดินทางไปที่ปราสาทคู่ชัยภูมิ คิดเป็นร้อยละ 7.50 และน้อยที่สุดคือวางแผนจะเดินทางไปที่เขื่อนลำปะทาว คิดเป็นร้อยละ 5.70 ตามลำดับ

3. ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการสภาพแวดล้อมชุมชนในการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านกุดโง้ง ตำบลบึงคล้า อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านกุดโง้ง โดยภาพรวมส่วนใหญ่พึงพอใจต่อการจัดการสภาพแวดล้อมของชุมชนในระดับมาก โดยพึงพอใจมากที่สุดคือด้านอธยาศัยไมตรีของคนในชุมชนท้องถิ่น รองลงมาคือด้านสวัสดิการและความปลอดภัย และน้อยที่สุดคือด้านร้านอาหารเครื่องดื่มและของที่ระลึก เมื่อพิจารณาการจัดการท่องเที่ยวในแต่ละด้านสรุปได้ดังนี้

1) ด้านการเดินทางมาท่องเที่ยวบ้านกุดโง้งโดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.55 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความพึงพอใจรายด้านมากที่สุดคือสภาพภูมิทัศน์ และน้อยที่สุดคือด้านค่าใช้จ่ายในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

2) ด้านสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกโดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจรายด้านมากที่สุดคือสถานที่จอดรถมีความปลอดภัย และน้อยที่สุดคือสภาพการใช้งานของเครื่องสุขภัณฑ์ห้องน้ำ-ห้องสุขาในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

3) ด้านร้านอาหาร เครื่องดื่มและของที่ระลึก โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.39 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความพึงพอใจรายด้านมากที่สุดคือราคาอาหาร เครื่องดื่มและของที่ระลึก และน้อยที่สุดคือร้านค้าที่ขายอาหาร เครื่องดื่มและของที่ระลึกมีความเพียงพอต่อความต้องการ

4) ด้านการนำเที่ยวและความน่าสนใจของชุมชนบ้านกุดโง้ง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจรายด้านมากที่สุดคือวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนบ้านกุดโง้ง และน้อยที่สุดคือสินค้าที่ระลึกของชาวบ้านในชุมชน

5) ด้านสวัสดิการและความปลอดภัย โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจรายด้านมากที่สุดคือความปลอดภัยจากธรรมชาติที่ดำรงอยู่ และน้อยที่สุดคือความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายในชุมชน

6) ด้านอธยาศัยไมตรีของคนในชุมชน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจรายด้านมากที่สุดคือชาวบ้านพูดจาสุภาพเรียบร้อยและมีความมิตรมาก และน้อยที่สุดคือชาวบ้านมีความรู้และสามารถให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

4. แนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในอนาคต

สำหรับแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านกุดโง้งโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย

1) การสร้างเส้นทางทางการท่องเที่ยว ได้แก่ (1) แหล่งท่องเที่ยวบ้านกุดโง้งในอนาคตควรจัดเส้นทางท่องเที่ยวที่เหมาะสมประกอบด้วยเส้นทางท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางน้ำ เนื่องจากในอนาคตชุมชนต้องมีการบริหารจัดการที่ครอบคลุมทั้งสองเส้นทาง สำหรับพื้นที่เป้าหมายที่มีใบเสมาเรียงรายอย่างสวยงาม ประกอบด้วย ใบเสมาบ้านอาจารย์เสนาะ ใบเสมาที่นาตาบ ใบเสมาของยายใบ ใบเสมาบ้านแม่หลิน ใบเสมาตาวิเศษ ใบเสมาแม่อัมพร ใบเสมาตาทอน ใบเสมายายปาน การเที่ยวชมสะพานวังปลา และใบเสมาที่เกาะกลางบ้าน เป็นต้น (2) การทำแผนที่ชุมชน (community mapping) เพื่อศึกษาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนได้สะดวกขึ้น ประกอบด้วย สถานที่สำคัญ ๆ ของชุมชน พื้นที่สาธารณะประโยชน์ สะพานวังปลา เกาะกลางหมู่บ้าน เป็นต้น

2) การพัฒนาอาคารสถานที่ให้พร้อม ได้แก่ (1) ควรมีการปรับปรุงอาคารสถานที่ให้เหมาะสมสำหรับการบริการนักท่องเที่ยว เนื่องจากปัจจุบันมีเพียงอาคารเก็บพิพิธภัณฑสถานใบเสมา ในอนาคตควรพัฒนาด้านอาคารและสถานที่สำหรับบริการนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย อาคารที่คลุมใบเสมาทั้งหมด ห้องแสดงศิลปะและวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน รวมทั้งการปรับปรุงห้องน้ำสำหรับผู้มาใช้บริการการท่องเที่ยว (2) ควรจัดพื้นที่แหล่งเรียนรู้เพื่อการท่องเที่ยวของชุมชน ชาวบ้านนิยมเรียกว่าแนวคิดแบบ “หลุมขุด” หมายถึง แหล่งเรียนรู้ที่นักท่องเที่ยวเมื่อเข้ามาภายในชุมชนต้องผ่านการเรียนรู้ตั้งแต่บริเวณประปาหมู่บ้านซึ่งเป็นสะพานวังปลา จนถึงแหล่งเรียนรู้ที่จัดนิทรรศการในแต่ละพื้นที่ที่มีใบเสมาในชุมชน (3) ควรจัดหาพื้นที่สำหรับจำหน่ายสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ในชุมชน เนื่องจากที่ผ่านมาชุมชนมีผลผลิตทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ในครัวเรือน และผลิตภัณฑ์ของชุมชน สามารถนำมาจำหน่ายเป็นสินค้าที่ระลึกไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว

3) การพัฒนาด้านศักยภาพความพร้อมของคนในชุมชน ได้แก่ (1) การพัฒนาคนในชุมชนให้มีศักยภาพและความพร้อมสำหรับบริการนักท่องเที่ยว กล่าวคือเมื่อบ้านกุดโง้งเปิดหมู่บ้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้พร้อมทั้งผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน เยาวชน พร้อมทั้งลูกหลานบ้านกุดโง้งทุกคน (2) การบริหารจัดการภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ การมีมัคคุเทศก์รุ่นเยาว์เอาไว้อำนาจบริการและให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตและวิถีทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ชาวบ้านมีอัธยาศัยไมตรีที่ดีต่อผู้มาเยี่ยมจนกลายเป็นเสน่ห์ที่ให้นักท่องเที่ยวจากพื้นที่ต่าง ๆ ให้ความสนใจและให้ความสำคัญในการเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่

4) การพัฒนาการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ ได้แก่ (1) การจัดทำเขตพื้นที่ท่องเที่ยว (Zoning) โดยแยกพื้นที่ให้มีความชัดเจน เนื่องจากใบเสมาตั้งอยู่ภายในบริเวณวัด จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องกำหนดพื้นที่ไม่ให้กระทบทางวัฒนธรรม เช่น เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตโบราณสถาน เขตสำหรับเลี้ยงปลา เป็นต้น การกำหนดพื้นที่หรือเขตพื้นที่ภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวช่วยส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านกุดโง้งได้ชื่อว่าเป็นหมู่บ้านที่ไม่กระทบแหล่งโบราณคดี เนื่องจากได้ผ่านคณะกรรมการดูแลใบเสมาเป็นอย่างดี (2) การจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ในอนาคตหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านกุดโง้ง ควรให้บริการด้านการท่องเที่ยวอย่างครบวงจรและมีจุดบริการประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยว เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวใบเสมาบ้านกุดโง้งเป็นโบราณสถานทางสถาปัตยกรรมในมิติทางศาสนา นักท่องเที่ยวควรมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานหลักการทางศาสนา และมิติทางวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เล็งเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่คุณภาพ

5) การสร้างสรรค์การแสดงและความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ได้แก่ (1) ควรจัดการแสดงเพื่อเล่าเรื่องราวความเป็นมาของใบเสมาผ่านชุดการแสดงที่สะท้อนให้เห็นประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นเป็นการ ประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไปได้รับรู้และตระหนักถึงความสำคัญของใบเสมาเป็นการสร้างแรงจูงใจให้คนที่เดินทางมาท่องเที่ยว ส่งผลให้นักท่องเที่ยวและบุคคลที่สนใจได้รับทราบข้อมูลผ่านการถ่ายทอดเรื่องราวจากการแสดงดังกล่าวได้ง่ายขึ้น ได้แก่ ศิลปะการแต่งกาย การพ่อนรำ ทำนอง ท่วงท่าการแสดงที่เกี่ยวข้องใบเสมาทั้งหมด (2) ควรจัดสร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนมาเป็นจุดขาย เนื่องจากเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับใบเสมามีฐานคิด ความรู้ และวิถีวัฒนธรรมที่หลากหลาย เป็นต้นว่า ลวดลายของใบเสมา สัญลักษณ์ของใบเสมาแต่ละแผ่นหรือแท่งหิน เป็นต้น นำมาใช้ประโยชน์เพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน โดยนำมาสร้าง จัดพิมพ์จำหน่ายเป็นของที่ระลึกได้ เพราะใบเสมามีภาพที่สวยงามและชัดเจนอยู่แล้ว เหลือเฉพาะแต่คนที่สนใจเข้ามาดำเนินการ

5. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนา

1) ความสำคัญของใบเสมาบ้านกุดโง้งคือเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนและผู้มีจิตวิญญาณในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น จำเป็นอย่างยิ่งที่ลูกหลานทุกคนในชุมชนควรให้ความสำคัญและตระหนักในการรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์และวิถีวัฒนธรรมของท้องถิ่น

2) ใบเสมาบ้านกุดโง้งเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของคนชัยภูมิ หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ในจังหวัดชัยภูมิ ควรให้ความร่วมมือและสนับสนุนงบประมาณ การประสานงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อร่วมกันสร้างความเข้มแข็งและกระตุ้นให้คนชัยภูมิได้มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวตามมิติทางวัฒนธรรมของชุมชน

3) การพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งปลูกสร้างภายในพื้นที่ควรมีการศึกษามิติทางประวัติศาสตร์ และความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของชุมชน โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในปฏิบัติการของชุมชน

4) การจัดเก็บใบเสมาที่ปรากฏในบริเวณหมู่บ้านกุดโง้งควรจัดการอย่างเป็นระบบที่ชัดเจน สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1) ควรมีการถอดบทเรียนคุณค่าใบเสมากับการตีความของคนในชุมชน ทั้งในมิติประวัติศาสตร์ ความเชื่อ พิธีกรรม และวิถีชีวิตที่สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของชุมชนในอดีตจนถึงปัจจุบัน

2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบชุมชนหรือเครือข่ายทางวัฒนธรรมกับการจัดการท่องเที่ยวใบเสมา หรือแหล่งโบราณสถานอื่น เพื่อนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความเหมือนและความต่างในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ. 2547. เอกสารรายงานผลการดำเนินงานประจำปี. องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ. จังหวัดชัยภูมิ.
- บุญชม ศรีสะอาด. 2538. วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, 2538.
- วุฒิ ธงศักดิ์ แลคณะ. 2558. โครงการการศึกษาคุณค่าใบเสมาเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้านคุณธรรมสำหรับชาวบ้าน บ้านกุดโง้งตำบลบึงคล้า อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุนทร ปัญญะพงษ์. 2553. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการลุ่มน้ำด้านการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาลุ่มน้ำลำปะทาว จังหวัดชัยภูมิ. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่. ปีที่ 2 ฉบับที่ 6 กรกฎาคม – สิงหาคม 2553.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2544. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9.